

EN NY BALANSE? – Industrien må bli en mye tyngre del av norsk økonomi etter hvert. Og statsministeren må finne et nytt balansepunkt, tror Christian Anton Smedshaug i Agrianalyse.

– Vi må få fart på industrialiseringen

– Samfunnet har glemt industriens sentrale rolle i å skape velstand og fornuftig klima- og miljøutvikling.

TEKST OG FOTO: **LINE VENN**

Det svarte Agrianalyse-økonom Christian Anton Smedshaug på årets Treforedlingsforum. Spørsmålet var hvorfor norsk industri ikke er bedre.

RÅVARER OG FOREDLING

Smedshaug lager for tiden en rapport for skognæringen der han analyserer norsk

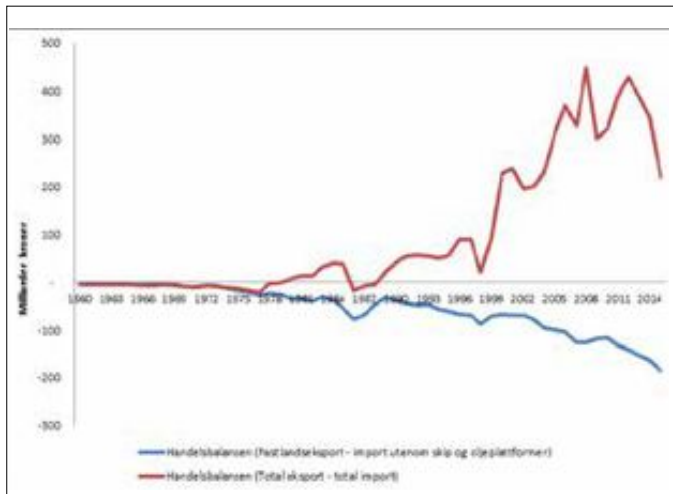
skogindustri og konkluderer kort med at problemene skogindustrien har rett og slett er mangel på industripolitikk generelt her i landet. – Vi forstår ikke hvor viktig det er å kanalisere kapital inn i innovasjon og foredling av råvarer, mener han.

Økonomen blander makroøkonomi med praktisk og politisk økonomi og råvaretren-

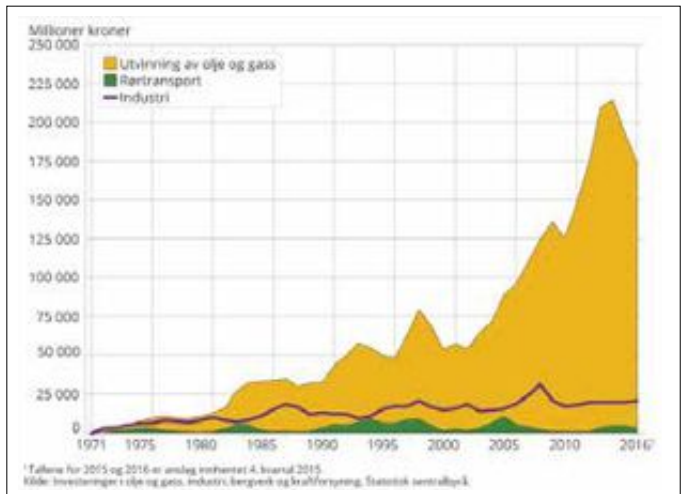
der og han påpeker at råvareprisene alltid faller over tid, mens industriell utvikling alltid lønner seg.

INDUSTRIELL OMSTILLING

Smedshaug starter med SSBs tall for industrien i fjor, som viser et fall på 4,9% i omsetning. – Til tross for kronefall og god til-

FIGUR 1, HANDELSBALANSEN: – Handelsbalansen for fastlandet går over 200 milliarder kroner i underskudd. Mens den totale handelsbalansen (inkludert skip og oljeplattformer) som går godt i pluss, synker også. Kilde: SSB handelsstatistikk

FIGUR 2, OLJEFALL: Lavere oljepriser har ført til nedgang i oljesektoren de siste årene, noe som har frigitt investeringsmidler. Kilde: Holbergfondene, SSB

gang på ledig kompetanse, klarer vi ikke å få til en industriell omstilling. Og handelsbalansen for fastlandet viser også et underskudd på 200 milliarder kroner. Mens den totale handelsbalansen, som for så vidt går godt i pluss, synker også, sa Smedshaug. Han opplever ikke situasjonen som alvorlig ennå, men mener det er bekymringsfullt at produksjonsvolumet både faller og rett og slett er for lite. – Og man erkjenner ikke problemet og flytter ikke kapital og innsats inn for å gjøre noe med det, kommenterer han.

SUBSIDIERER SVENSK TREFOREDNING

Og Smedshaug trenger ikke gå utenfor skognæringen for å illustrere fallende produksjonsvolum i industrien. Avvirkningen går opp, men andelen råvareeksport har også økt til 40%. – Vi pleide å importere opp mot 2 millioner m³. Man kan gjerne eksportere råvarer midlertidig i en periode for å opprettholde produksjonssystemet, men problemet er at vi ikke utnytter råstoffet industrielt, og at vi ikke har noen industriell omstillingsstrategi, påpeker Smedshaug. Han konstaterer at næringen vil øke uttaket fra 10 til 15 millioner kubikkmeter tømmer. – Men

det er ingen vits når råvarene bare går ut av landet, det blir jo bare svenske subsidier. Og det lever vi ikke godt av over tid, understreker han. Smedshaug mener det er viktig å erkjenne forskjellen på råvare og industri. – Det er industripolitikken som gjør råvarene lønnsomme. De blir ikke dyre eller lønnsomme i seg selv, så bioøkonomi er å gjøre biologiske råvarer lønnsomme – å foredle dem, mener økonomen.

UT AV OLJEBOBLEN

Hvordan har vi havnet her? Smedshaug mener primærnæringene og industrien som videreforedler disse råvarene har blitt skviset av flere opphetede «bobler» i norsk økonomi. Først har «oljeboblen» vært en viktig faktor. – Når en sektor utgjør 40% av eksporten, blir det fort en sovepute for andre sektorer. Det er ikke unikt. Kanada er i samme situasjon. De har ikke klart å øke treforedlingseksporten sin de heller. Stor fart i oljesektoren har også ført til at store deler av investeringene har gått dit, – hele 9% av BNP på det høyeste. Med lavere oljepriser og nedgang i sektoren, er oljeinvesteringene nå nede i 6-7%, viser Smedshaug, som håpet at kutt i oljein-

SUBSIDIER TIL SVENSKENE: Christian Anton Smedshaug i Agrianalyse konstaterer at skognæringen vil øke uttaket fra 10 til 15 millioner kubikkmeter tømmer. – Men det er liten vits når vi bare eksporterer råvarene til Sverige, det blir jo bare svenske subsidier. Det lever vi ikke godt av over tid, understreker han.

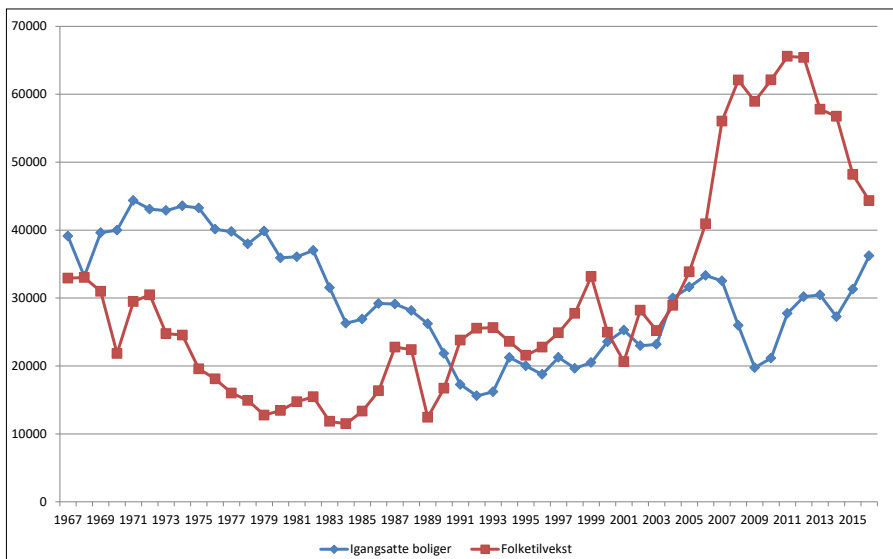
vesteringene ville øke interessen for industrien. Men det skjer ikke.

UT AV EIENDOMSBOBLEN

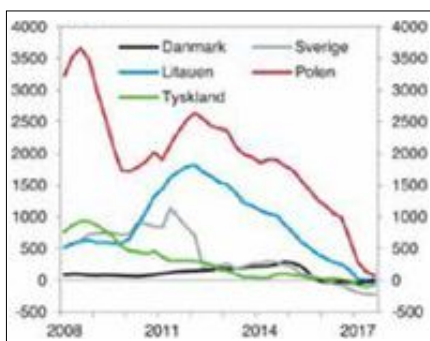
Pengene flyttes i stedet over i boligmarkedet, den andre boblen Smedshaug mener ➔

← **FIGUR 3, BOLIGVEKST:** Frigjort kapital fra nedgangen i oljeinvesteringer går rett inn i et hett boligmarked som er skapt ikke minst av en sterk folketallsvekst gjennom innvandring siste 10-15 årene.

FIGUR 4, MISFORHOLD: Mens folketallsveksten er på veg ned, fortsetter boliginvesteringene å stige. Kilde: SSB holbergfondene

FIGUR 5, STOR INNVANDRING: Østutvidelsen i EU i 2004 fikk folketallet i Norge til å stige drastisk. Øst-europeere innvandret for å jobbe her til høyere lønninger. Men med nedgang i økonomien her og oppgang i bl.a. Polen, stopper EØS-innvandringen opp.

konkurrerer med industrisatsingen. – Norge er preget av «byggeboom», boliginvesteringer og høye eiendomspriser. Grunnen til dette er den voldsomme innvandringen vi har hatt de siste 10-15 årene. Hovedårsaken har vært østutvidelsen i EU i 2004. Den førte til at mange øst-europeere innvandret for å jobbe her, men også at asylsøkere lettere kunne reise gjennom Europa og søke asyl her. Norge har enkelte år hatt den høyeste netto-innvandringen i Europa, rundt 1% av befolkningen. Ingen forutså dette, og samfunnet vårt som var godt dimensjonert for sitt antall innbyggere, kom på etter-

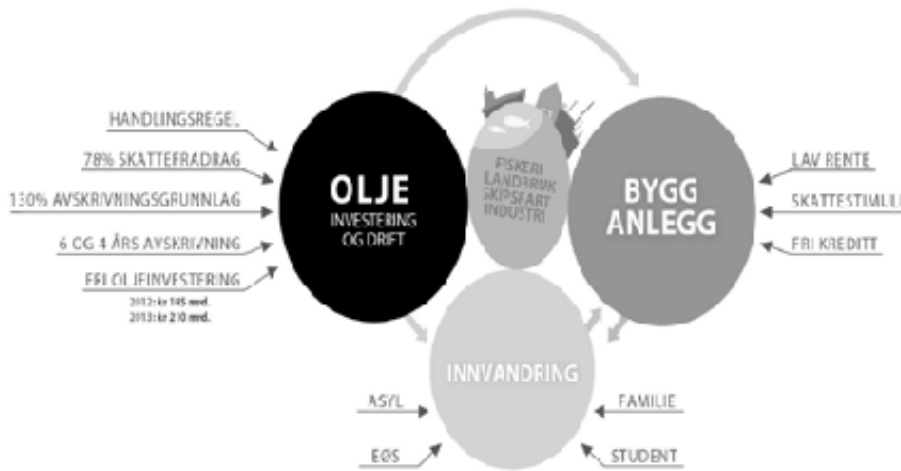
skudd med boligbygging og infrastruktur. Ingen har helt skjønnet hvordan og hvorfor det begynte. Men nå er trenden fallende. Folketallsboomen ebber ut, når polakker, litauere og svensker vender hjemover (se fig. 5). Mens boligbyggingen fortsatt er stigende, viser Smedshaug med kurver og grafer. (Se fig. 4).

TILBAKE TIL EN NORMALSITUASJON

– For vi blir ikke rikere selv om BNP vokser av at vi bygger hus av massivtre fra Østerrike. Vi må produsere tingene selv. Det er når vi øker produksjonsapparatet vårt at samfunnet blir rikere, understreker Smedshaug. Han håper vi kan gå tilbake til en normal-situasjon igjen, nå når mye tyder på at luften går ut av olje-, bolig- og innvandringsboblene. – Da kan vi begynne å diskutere hvordan vi skal reetablere verdiskapning knyttet til naturressursene våre, fiske, skog, jordbruk, industri og skipsfart – og revitalisere total-industrien igjen. Det er en jobb å gjøre her, mener han.

INVESTERER MILLIARDENE FEIL?

Og i den forbindelse syns han pengeflyten i Norge går feil vei. – Vi må diskutere milliardene mer og millionene mindre, hvis vi skal få et mer produksjonsfokuset samfunn, konstaterer han. Og viser hvordan sysselsettingen er gått ned fra 72% til 67%, fra et høyt til et middelmådig nivå. Mens husholdningene har en gjeldsvekst på 200 milliarder i året, noe som gir et etterspørselstap. Samtidig investeres 200 milliarder i bolig hvert år og bare 20 milliarder i industri. – Det er for lite hvis vi skal få industrien til å virke, mener Smedshaug. Han er også skeptisk til overdreven og lite målrettet investering i infrastruktur.

FIGUR 6, SKVISET: Politisk stimuli har gått til oljesektoren og til eiendoms, bygg- og anleggssektoren. I denne situasjonen har verdiskapning knyttet til naturressursene våre og foredling av disse gjennom industrisatsing blitt skadelidende.

– Det er planlagt investeringer for over 1000 milliarder i samferdsel de neste 12 årene gjennom nasjonal transportplan 2018-2029. Noe av dette kan være vel og bra, men infrastruktur-investeringene er altfor sjelden målrettet mot industribehovene. For eksempel den voldsomme satsingen på Innlandet. Milliarder av kroner er investert i ny veg inn i et område som bare har hatt nedleggelse, og ingen industriinvesteringer. Men det blir jo selvsagt flott veg til folks hytter på Sjusjøen. Spørsmålet er om vi skal fortsette å bygge veger vi ikke trenger til industri vi ikke har, slik at folk kan fortsette å kjøre til hytter de ikke har råd til, spør Smedshaug.

NYE NORSKE INDUSTRIELLE LØSNINGER

Han mener vi må investere mer i konkrete produksjonselementer – som fjøs og sagbruk, skal vi få noe å frakte på de fine vegene. Og lister opp industriinvesteringer i milliardklassen fra de siste syv årene. Listen er ikke lang, og inneholder bare én privat investor, nemlig Jotun. – Resten er delvis statseid eller samvirke. Hvor er annen privat kapital i «gamet», spør Smedshaug? Han mener svaret er enkelt; den er i olje- og eiendomsboblene. Smedshaug mener altså at vi må ruste opp industripolitikken, som innebærer å forstå

oppbyggingen av en verdikjede. Og at det viktigste da er å prioritere norske løsninger og fremme disse. – For eksempel har vi satset milliarder på å bli verdensledende innen el-biler. Men skal vi være det uten en plan om ringvirkninger som kan gi vårt samfunn verdiskapning? Vi kan jo utvikle ladestasjoner og smarte løsninger og utnytte fortrinnet vårt, mener Smedshaug. Dessuten syns han vi er blitt så rike at vi tar oss råd til å være så moralistiske at vi tenderer til å legge ned forurensende virksomhet heller enn å omstille den. – Vi må heller tjene penger på å utvikle nye industrielle løsninger som reduserer utslippene. Da kan industrien gjøre oss både rikere og renere. Det er industripolitikken som er klima- og miljøpolitikk, hevder økonomen.

Og oppsummerer: – Statsministeren har en del utfordringer når hun skal gjøre industrien til en mye tyngre del av norsk økonomi enn bygg, eiendom, olje og innvandring fremover. Jeg tror ikke vi har begynt skikkelig på dette ennå, men det kommer sannsynligvis når eiendomsboblen sprekker. Så hvorfor er vi ikke bedre på norsk industri? Samfunnet har glemt industriens sentrale rolle i å skape velstand og for så vidt miljø- og klimautvikling, avsluttet Smedshaug.

JEG LESER

NORSK SKOGBRUK

«... fordi ein som er fag/skogmann og svært glad i skogen og skogbruket, er det heilt avgjerande at ein heldt seg oppdatert innan faget. Det skjer så mykje som eg treng i mitt daglege arbeid. I dette er **Norsk Skogbruk** ein av mine viktigaste kilder. I tillegg er det svært avslappande å kunne sitte ein fredagskveld å lese fagstoff mens gullruta i NRK ruller på skjermen. Da er det helg... »

Jan Ivar Rødland, plansjef i Vestskog

« ... fordi **Norsk Skogbruk** gir faglig påfyll og oversikt over hva som skjer i skognæringa i hele landet. Norsk Skogbruk er det eneste uavhengige fagtidsskriftet for skogområdet i Norge og det trenger vi! »

Kjersti Kinderås, klyngeleder for Arena Skog Trøndelag